

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1493>

Geliş Tarihi: 22.11.2018

Kabul Tarihi: 27.12.2018

II. İNÖNÜ MUHAREBESİ SIRASINDA İNEGÖL VE ÇEVRESİNDE YAŞANAN YUNAN TAHRİBATI Taner BİLGİN¹ - Ümit YETİK²

Özet

Milli Mücadele yıllarında Batı Anadolu'da Yunan mezalimine uğramamış köy, kasaba ve şehir hiç şüphesiz yok denecek kadar azdır. Bunlardan birisi de İnegöl'dür. Zira 8 Temmuz 1920 tarihinde Yunan ordusunun Bursa'ya işgalinden sonra bölge, sürekli olarak hem Yunan Ordularının hem de Rum ve Ermeni çetelerin tahribatına uğramıştır. İnegöl konumu itibariyle Anadolu'ya geçiş güzergâhı üzerinde bulunmasından dolayı eski çağlarda olduğu gibi Milli Mücadele yıllarında da önemli olaylara tanıklık etmiştir. Özellikle İnönü Muharebeleri sırasında Yunan ordularının cepheye ulaşımında bu hat kullanılmıştır. Bu nedenle de tahribatın en fazla yaşandığı yerlerden birisi olmuştur. İnönü Muharebelerinin başarısız olması sonucu Yunan birliklerinin geri çekilişlerinde de bu hat kullanılmıştır. Çalışmada II. İnönü Savaşı'nda İnegöl ve köylerin de yapılan tahribat, arşiv belgeleri ışığında ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Bursa, İnegöl, II. İnönü Muharebesi, Yunan Tahribatı

¹ Öğretim Üyesi; Doç. Dr. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen-Ede. Fak. Tarih Bölümü, taner.bilgin@bilecik.edu.tr

² Doktora Öğrencisi; Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı, u.yetik@hotmail.com

II. İnönü Muharebesi Sırasında
İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

**The Greek Destruction in İnegöl and Its Vicinity
During the İnönü Battle II.**

Abstract

In the National Struggle years nearly all the villages, towns and cities in Western Anatolia have undergone Greek atrocities. One of them is İnegöl. After the invasion of Bursa by the Greek army on July 8 1920 the region was constantly destroyed by the Greek armies and the Greek and Armenian gangs. İnegöl has witnessed important events during the years of the National Struggle due to its location on the transition route to Anatolia as in ancient times. Especially during the İnönü Battles this line was used to transport Greek armies to the front. Therefore, it has inescapably been one of the places where the destruction was experienced most. This line was again used for the withdrawal of Greek troops following the failure of the İnönü Battles. In this study the destruction in İnegöl and its villages in the Second Battle of İnönü will be handled in the light of archival documents.

Key Words: National Struggles, Bursa, İnegöl, Second Battle of İnönü, Greek destruction

GİRİŞ

1299 yılında Osmanlı hâkimiyetine giren İnegöl'ün³ kuzeyinde Yenişehir, güneyinde Kütahya, doğusunda Bilecik, batısında ise Bursa merkez sancağı bulunmaktadır. 1885 yılına kadar Bursa sancağına bağlı olan İnegöl, bu tarihten sonra Ertuğrul sancağına bağlanmış ve cumhuriyetin ilanına kadar sancağın en önemli kazalardan biri olmuştur.⁴ İnegöl konumu itibariyle Anadolu'ya geçiş güzergâhı⁵ üzerinde bulunmasından dolayı eski çağlarda

³ İnegöl, 1299'da fethedildikten sonra Turgut ili (Turguteli) olarak zikredilmeye başlandı. Ayrıca İnegöl Osmanlı fetihlerinin başlangıcında önemli bir konumu ihraz etmektedir. İlk savaş ve ilk şehit kavramları İnegöl topraklarında karşılık bulmuştur. Refik Arıkan, (2017), Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu'nda İnegöl ve Çevresinin Önemi, *Uluslararası İnegöl Tarihi ve Kültür Sempozyumu*, Cilt:I, İstanbul, s.154.

⁴HVS, 1324: 380-381; BOA, İ.Ş.D. 76/4504; Halim Demiryürek, (2015), *Ertuğrul Sancağı (1900-1918)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yay. Bilecik, s.36; Pars Tuğlacı, (1985), *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yayınları, İstanbul, s.148.

⁵Milli Mücadele yıllarında Anadolu'da aktif bir şekilde faaliyet gösteren yerli, Rum ve Ermeni çeteler Anadolu'ya geçiş güzergâhı olan coğrafyalarda Milli Mücadele hareketine katılanları engellemektedirler. Zira Milli Mücadele hareketine katılmak amacıyla birçok mebus İstanbul'dan Anadolu'ya gitmek istiyordu. Ancak hem İtilaf askerlerinin tehdidi hem de yollar da eşkiya ve

olduğu gibi Milli Mücadele yıllarında da önemli olaylara tanıklık etmiştir. Zira Yunan kuvvetlerinin 8 Temmuz 1920 tarihinde Bursa'yı işgal etmesiyle birlikte, İnegöl de Yunan tehlikesini yakından hissetmeye başlamıştır. İlk defa 15 Temmuz 1920'de işgal edilmek istenen İnegöl coğrafyası, özellikle İnönü muharebeleri sırasında, Türk ve Yunan birliklerince aktif bir şekilde kullanılmıştır.

Milli Mücadele yıllarında vatanın kurtarılması adına tüm imkânlarını seferber eden İnegöl halkı, yapılan mezalim ve işgaller karşısında da sessiz kalmamıştır. Özellikle 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali İnegöllüleri derinden üzmüş, işgale karşı meydana gelen tepkiler tüm Anadolu'da olduğu gibi İnegöl'de de dile getirilmiştir. Nitekim İzmir'in işgalinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 Cuma günü İnegöl'den İzmir'in işgalini protesto etmek için yaklaşık beş bin⁶ kişinin katıldığı bir miting gerçekleştirilmiştir.⁷ Aynı gün içinde de “İnegöl Miting Heyeti Namuna Ahmet“ imzasıyla çekilen telgrafta:

*“Dersaadet'te İngiliz, Fransız, Amerika, İtalya
Mümessil-i Siyasilerine*

İzmir'in Yunan askeri tarafından işgalini hayretle işittik. Bizi temayül ettiren prensiplere asla tevafuk etmeyen bu kararı şiddetle protesto ederiz. Türk unsurunu mahva sürükleyen ve ekseriyeti mühimseyen bu kararın tatbiki imkânsızdır. Bizimle mertçe döğüşen ve mütareke müddetince insanlığın ve adaletin koruyucusu olduklarını iddia eden dört İtilaf Devleti'nden bu kararın ta'dilini talep eden ve aksi halde ümitsiz ve mahkum bırakılan bir hakim unsurun arzu edilen müsalemet-i cihana nasıl hizmet etmesi mümkün olabileceğini sorarız.”⁸

çetelerin saldırı faaliyetleri bunu mümkün kılmıyordu. Nitekim 23 Nisan 1920'de açılacak olan TBMM'ye bazı mebuslar katılmadan seyahat sırasında bu eşkiya ve çeteler tarafından öldürülerek Milli mücadeleye katılmaları engellenmiştir. Taner Bilgin, (2015). *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yay., Bilecik, s.128

⁶Başka bir kaynaktaki ise “16 Mayıs 1919'da Bursa'da İnegöl'de on binlerin katıldığı protesto mitingleri düzenlendi.” Hasan Ali Polat, (2008), *Milli Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren Müfrezeler, Milis Kuvvetleri ve Çeteler (1918-1922)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, s.21.

⁷Zeki Sarıhan, (1993), *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*. TTK Yayınları, Ankara, s.245.

⁸Haluk Selvi, (2007). *İşgal ve Protesto İzmir'in İşgali ile İlgili Protesto Telgrafları (15 Mayıs 1919 – 30 Temmuz 1919)*, Değişim Yay. İstanbul, s.54.

II. İnönü Muharebesi Sırasında İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

denilerek işgal protesto edilmiştir.

Milli Mücadele yıllarının büyük bir bölümünü işgal altında geçiren İnegöl, 27 Ekim 1920, 6 Ocak 1921, 23 Mart 1921 ve 10 Temmuz 1921 olmak üzere toplam 4 defa işgale maruz kalmıştır. Bu süre zarfında İnegöl Yunan kuvvetleri tarafından defaatle tahribata uğramış ve özellikle I. ve II. İnönü Muharebeleri sırasında Yunan birliklerinin taarruz ve geri çekilişlerinde kazada büyük tahribat gerçekleşmiştir. Bunun yanında İnegöl ovasında bulunan birçok köy Yunanlılar tarafından yakılmış ve kazada maddi manevi hasarlar meydana gelmiştir. Dolayısıyla işgal yıllarında İnegöl harabeye dönmüştür. Bununla birlikte İnegöl halkı, Yunan birliklerinin saldırılarının yanında Türk, Rum ve Ermeni çetelerinin de gasp, çapul ve yağma faaliyetlerinden nasibini fazlasıyla almıştır. Bölge halkı, asayişin olmaması nedeniyle ekonomik anlamda dar boğaza girmiş ve tarladaki hasatlarını dahi kaldıramayan İnegöllü köylülerin kimileri evinden çıkamazken kimileri de yurtlarını terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durum Milli Mücadele yılları olarak adlandırılan 1919-1922 yılları arasında sürekli devam etmiştir. Türk ordusunun 26 Ağustos 1922 tarihinde başlattığı taarruz hareketiyle Yunan birlikleri Anadolu'yu terk edince İnegöl de 6 Eylül 1922 tarihinde Yunan işgal ve mezaliminden ve yerli Rum ile Ermeni çetelerinden kurtulmuştur.⁹ İnegöl'ün kurtuluşu sonrası ise bölgedeki Yunan tahribatı daha net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Şimdi İnegöl ve çevresinde Milli Mücadele yıllarında yaşanan tahribatı ifade etmeye çalışalım.

İnegöl'de Yunan Tahribatı

Megali İdea fikrini gerçekleştirmek isteyen Yunanistan, öne sürdüğü iddialar ile Avrupalı Devletleri yanına çekmeye çalıştı. Bu tarihi amaç doğrultusunda ilk olarak 1912'de bir propaganda teşkilatı kuran Yunanistan, I. Dünya Harbi sonunda ise teşkilatlanmasını Avrupa ve Amerika'ya kadar yayarak önemli bir başarı elde etti. Aynı zamanda Anadolu'daki yerli Rum halkı da bu idea doğrultusunda teşkilatlandırarak Milli Mücadele yıllarında yaşanacak olan Yunan işgallerinin altyapısı hazırlandı.¹⁰

⁹Ümit Yetik, (2017), Mili Mücadele Döneminde İnegöl (1918-1923), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üni., Bilecik, s.97.

¹⁰ Mustafa Turan, (1999), *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, s.11-26.

Yunan Başbakanı Venizelos'un 27 Haziran 1917'de İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girme kararı almasıyla birlikte Yunanlılar, Anadolu toprakları üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için önemli bir adım atmış oluyordu. Nitekim I. Dünya Harbinin ardından 18 Ocak 1919'da dünya haritasının yeniden düzenlenmesi, küçük devletlerin pay edilerek sömürülmesi amacıyla toplanan Paris Barış Konferansı Yunanlılara bu tarihi fırsatı verecekti. Konferans esnasında I. Dünya Harbi yıllarında (Nisan 1917'de) İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imza edilen St. Jean de Maurienne gizli anlaşması büyük tartışmalara neden oldu. Zira bu anlaşmayla İtalya'ya İzmir'den Konya'ya kadar olan Anadolu toprakları vaat edilmişti. Ancak İngilizler bu coğrafyada güçlü bir İtalya görmektense kendi sözünden çıkmayan ve bir bakıma bölgede jandarmalığını yapacak olan Yunanistan'ı tercih ederek St. Jean de Maurienne anlaşmasını kabul etmek istemedi. Bunun için de Rusya'nın görüşmelere katılmamasını, bahane etmiş ve anlaşmayı hukuki açıdan geçersiz saymıştı. Konferansta İtalya'nın bütün itirazlarına rağmen Batı Anadolu ve en önemli liman kenti olan İzmir'in Yunanistan'a bırakılması kararı alındı. Neticede Yunanistan'ın savaş sırasında müttefik devletlere yaptığı yardım karşılığında İzmir ödül olarak verildi.¹¹

Paris Barış Konferansında alınan kararı 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal ederek hayata geçiren Yunanistan, kısa süre içerisinde bütün Ege kıyılarına sahip oldu. Bununla da yetinmeyen Yunan orduları 22 Haziran 1920 tarihinde yeniden harekete geçerek Balıkesir, Bandırma, Kemalpaşa ve 8 Temmuz 1920'de de Bursa'yı işgal etti. Yunan kuvvetlerinin Bursa'ya kadar gelmeleri sonrasında da İnegöl ve çevresi Yunan tehdidi altına girmiş oldu. İlk olarak 27 Ekim 1920'de Yunan işgaline maruz kalan İnegöl, bu işgal sırasında Yunan tahribatını fazlasıyla hissetti.¹² Ancak öncesinde İnegöl, yerli Rum ve Ermeni çetelerinden de nasibini almıştır. Halkın her türlü savunma vasıtasından mahrum olduğunu gören ve bunu fırsat bilen çeteler, İnegöl ve kazaya bağlı Müslüman köylere saldırarak gasp ve yağma faaliyetlerine girişti. 20 Ekim 1920'de gönderilen telgraf çetelerin bu faaliyetlerine örnek teşkil etmektedir. Gönderilen bu telgrafta:

“İnegöl, Yenişehir üzerinden bu iki kaza ile Bursa arasındaki Yunan hattı işgaline doğru ilerleyen çetelere karşı Kuvay-ı Yunaniyyenin hareket ve müsademeye müsaraat neticesinde bu iki kazadan çeteler çekilmiş ve her iki kazanın merkezlerini işgal eden kuvay-ı

¹¹ Bilgin, Milli Mücadele.... s.296.

¹² ATASE Arşv. İSH. Kol. K:681, G:94, B:94-1.

II. İnönü Muharebesi Sırasında

İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

Yunaniyyede eski hattı işgallerine kısmen avdet etmiş olduğundan mezkur kasabaları çetelerden kuvay-i işgaliyeden hali gören ve ahaliy-i müslimenin de vesaiti müdafadan mahrum edildiklerini bilen merkez kazası ile Mudanya, Gemlik, hatta İznik kazalarının ve Yenişehir ve İnegöl kazaları dahilindeki bazı kurrann Ermeni ve Rumları İnegöl ve Yenişehir kasabalarına ve civarlardaki Müslüman köylerine duhul ile gasp ve ğarete koyulmuşlar ve pek külliyyetli miktarda eşya ve nükud ve halliyat ve mevaşi-i neheb ve gasb ile hattı işgal edilmesindeki yollardan kendi köylerine kazalarına aşırmada ve bazı civar kurray-ı gayri müslimede depo etmekte bulunmuşlardır.”¹³

denilmektedir. 27 Ekim günü gerçekleşen Yunan işgalinde ise İnegöl’ün daha büyük tahribata uğradığını görmekteyiz. Zira İnegöl’ün işgalinden birkaç gün sonra bölgede Yunan mezalimini haber veren ilk ciddi belge 2 Kasım günü Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa imzasıyla gönderilen telgraftır. Ali Fuat Paşa, telgrafında, Yunan birliklerinin İnegöl ve çevresindeki halka şiddetli bir mezalimde bulunduğunu haber vermektedir.¹⁴ Ardından 7-8 Kasım 1920 tarihli İnegöl Kaymakamı Mazlum Bey tarafından gönderilen raporda, Yunanlılar tarafından gerçekleşen zulüm, işkence, maddi ve manevi hasarlar detaylı bir şekilde bildirilmişti. Mazlum Bey’in raporunda, Yunanlıların İnegöl’e girmeden önce şehri bombaladığı ve bombaların can kaybına neden olduğu, aynı zamanda bombaların kazada maddi açıdan büyük tahribata yol açtığı ifade edilmekteydi.¹⁵ Raporun devamında atılan bombanın, Boşnak Mahallesi olan Süleymaniye Mahallesi’nde Hacı Ahmet Ağa’nın evine isabet ettiği, Hacı Ahmet Ağa’nın kızı Nuriye’nin yaralandığı, altı yaşındaki çocuğunun da ölümüne neden olduğu belirtilmekteydi. Bunun yanında yine aynı mahalleden Ali Ağanın evine mermilerin atıldığı iki öküzünün telef olduğu, ahaliden Ahmet Ağanın kızı Zehra Hanımın evine de mermilerin isabet ettiği ve bundan dolayı evin maddi açıdan zarara uğradığı anlaşılmaktadır.¹⁶

Mazlum Bey tarafından gönderilen rapordan hareketle saldırıyı Yunan Yüzbaşı Vasil komutasındaki bir Yunan birliği gerçekleştirmişti. İnegöl’e saldıran bu birlik sadece Süleymaniye mahallesinde 6 ev, 14 ahır ve 1 okulun

¹³ BOA. DH. EUM. AYŞ. D:61, B:35.

¹⁴ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:585, G:13, B:13-1.

¹⁵ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:128, B:128-4.

¹⁶ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:128, B:128-4; ATASE Arşv. İSH. Kol. K:661, G:42, B:42-4.

tahrip edilmesine neden oldu. İnegöl'e yerleşen bu birlik kısa sürede bölge halkına, zulüm ve işkencelerine devam etti. Zira raporda, birlik askerlerinin odun almak için dışarı çıkan Hacı isminde yaşlı bir kadına tecavüz ettiği, yine aynı mahallede okul çağında olan bir kız çocuğuna da aynı fiillerde bulunulduğu bildirilmektedir.¹⁷

Mazlum Bey tarafından çok detaylı bir şekilde hazırlanmış olan raporun devamında, Yunan kuvvetleri ile Ermeni çetelerinin Yenice Nahiyesinde de tahribata neden olduğunu görmekteyiz. İnegöl'e bağlı olan bu nahiyenin nüfusunun tamamının gayrimüslimlerden oluşuyor olması¹⁸ ise Yunan birliklerinin Müslüman, Rum veya Ermeni gibi bir ayırım yapmadığını, kendisi ile birlikte hareket etmeyen herkese zulüm ettiğini göstermektedir. Zira Yenice Nahiyesinin Ermeni olan Belediye Başkanı İskender Makadi de, Yunan ve Ermeni çeteleri tarafından şiddetli bir şekilde darp edilmişti. Başına birkaç kez dipçikle darbe indirilen, ardından da yüzüne defalarca vurulan ve ağır yaralanan Belediye Başkanı acılara daha fazla dayanamayarak ölmüştür.¹⁹

Daha öncede ifade edildiği üzere, bölgede Yunan askerleri ile birlikte hareket eden Rum ve Ermeni çeteleri de etkin bir şekilde tahribatta rol oynamıştı. Bu çeteler 8 ve 10 yaşlarında iki çocuğu el ve ayaklarından bağladıktan sonra boğaz ve kaburgalarına hançer saplayıp sonrasında ise dereye atmışlardı. Ahali tarafından ağır yaralı bir şekilde bulunan bu çocuklar, İnegöl hastanesine getirilmiş ve çocuklar kendilerini bu hale getiren yerli Ermenileri gördüklerinde tanıyabileceklerini ifade etmişlerdir. Süleymaniye Mahallesi'nde de benzer bir şekilde 5 çocuk talebinin de şiddetli bir şekilde Ermeni ve Rum çeteleri tarafından dövüldüğü bildirilmiştir.²⁰

İnegöl'de yapılan mezalim elbette ki bu kadarla sınırlı değildi. Nitekim İnegöl'de yanağından hafif yaralı bir şekilde Yunanlıların eline düşen Hasan Arif adındaki bir teğmenin de yüzü gözü tekme darbından dolayı şişmiş, kol ve bacağı kırık halde sokak ortasında bulunmuştu. Yunanlılar, Teğmenin kolunu tutup kırmak amacıyla çıkarmış, ardından da büyük bir taş ile bacağına kırılmıştı. Halk tarafından bulunan ağır yaralı teğmen İnegöl Hastanesine getirilmişse de çok geçmeden hastanede vefat edecekti. Ayrıca savaş meydanında bulunup

¹⁷ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:128, B:128-4; ATASE Arşv. İSH. Kol. K:661, G:42, B:42-4.

¹⁸ Ertuğrul Sancağına bağlı olan İnegöl'ün Yenice Nahiyesinde 1915 yılında 4.998'i Ermeni, 226 Protestan olmak üzere 5.224 Gayrimüslim yaşamaktaydı. Demiryürek, Ertuğrul Sancağı, s.119.

¹⁹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:128, B:128-4.

²⁰ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:661, G:42, B:42-4.

II. İnönü Muharebesi Sırasında

İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

cenazesi defin edilmek üzere İnegöl'e gönderilmiş uzunca boylu ve Konyalı olduğu anlaşılan bir subayın da yüzü gözü kan içerisinde ağzı süngü ile derin bir şekilde kesilmiş, elbiseleri paramparça edilmiş, ön arka tarafları yara bere içerisinde yol ortasında bulunmuştur.²¹

İnegöl'de Yunan kuvvetleri ile Ermeni ve Rum çeteleri tarafından gasp, yağma ve çapul olayları da meydana gelmiştir. Zira ilk işgal sırasında İnegöl ahalisinden Hasan Bey'in eşi Hatem Hanıma ait altın bileklikler, iki inci gerdanlık ve diğer bazı değerli eşyaların çalındığı, ayrıca mahalleden çok sayıda tavuk ve büyükbaş hayvanın da Yunan kuvvetleri tarafından gasp edildiği bilgisi verilmiştir.²² Bunun yanında bölgeye bağlı Karaağz, Muratdere köyleri ve Mezit vadisinde bulunan köyler de Yunanlılar tarafından yağmalanmıştır. Bu köylerden yiyecek maddeleri ile halkın elinde bulunan hayvanları alıp götürülmüş, götürülemeyecek olan malzemeler ise yakılarak kullanılmaz hale getirilmiştir. Bu vadideki köyler büyük oranda yakılmıştır.²³

I. İnönü Muharebesi sırasında (6-12 Ocak 1921 tarihleri arasında) İnegöl, Yunan kuvvetleri tarafından yeniden işgale uğradı. Bu saldırı sırasında ve geri çekilişlerinde Yunanlıların bölgedeki tahribatının şiddetlenerek arttığı görülmektedir. Zira Batı Cephesi komutanı İsmet Paşa tarafından 14 Ocak 1921'de Ankara'da Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne, Müdafaa-i Milliye ve Dâhiliye Vekâletine gönderilmek üzere hazırlanmış olan raporda bu durum açıkça ortaya konulmuştur.

İsmet Paşa raporunda 8-9 Ocak 1921'de yaşananları şöyle dile getirmektedir:

“Yunan ordusu ileri harekâtında ve bilhassa mağlup ve münhezim olarak geriye çekilirken, Müslüman halka karşı yapmış olduğu zulm, katl ve tahribat resmi raporlara atfen...

1- 8/9 Ocak 1921 günü Gündüzbey, Akpınar, Karaağaç hattının şimalinde gerek Söğüt-Bilecik-Köprühisar-Yenişehir-Bursa yolu ile Bozüyük-Pazarcık-İnegöl-Bursa Ovası, gerekse de Bozüyük garbında Murat deresi Karacapınar üzerinden İnegöl'ecadde etrafındaki bütün köyleri yağma

²¹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:128, B:128-4.

²² ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:128, B:128-3,4.

²³ Murat Özcan, (2005), *Tarih Işığında Yunan Mezalimi*, IQ Yayınları, İstanbul, s.197-209.

etmiş ve bu köylerde her cins zahire hububat mevadd-ı iaşe ile sığır hayvan ve canlı mahlukat namına hiçbir şey bırakmayarak bunların hepsini beraberinde götürmüştür. Müşkülâtlâ kabil-i nakil eşyayı parçalamış, gayri kabil-i nakil mevadî da imha etmiştir.

2- Birkaç köyü bilhassa Aksu tekkesini kısmen yakabilmiş, Karacakaya köylerinde kadınların cebren ırzlarına tasallut etmiş, korkularından dağlara ormanlara kaçan kadınları yakalayarak ırzlarını payimal etmiştir.

3- Düşmanın yapmış olduğu fecayi ve tahribat henüz tamamıyla tespit edilemedi. Ahaliye karşı yapılan zulüm ve işkence tasvirin fevkindedir. O derecedir ki, düşmanın tesiratına maruz kalmış olan köyler iktisaden mahvolmuş bir haldedir.

4- Ahali, düşmanı şiddetle takip eden süvarilerimizi görünce hayvanlarının ayaklarına kapanarak ağlamakta, subaylarımızın ellerini ve ayaklarını öpmektedir. Düşman zulmünden dağılan, kaçan ahali askerlerimizin vürudıyla beraber toplanmaktadır ve orduya karşı pek büyük muhabbet ve tezahürat-ı hamiyet göstermektedir.”²⁴

Yunan kuvvetleri I. İnönü mağlubiyeti sonrasında ise İnegöl üzerinden Bursa istikametine doğru çekilmeye başladı. Bu çekiliş esnasında bölgede bulunan Aksu tekesi Yunan birlikleri tarafından yakılırken, Güneykeşane, Osmaniye, Karacapınar, Rüştüye ve Karacakaya köylerinde ki Müslüman kadınların zorla ırzlarına geçilmiştir. Rum ve Ermenilerden kurulu bir çete tarafından da Akçarım ve Mamure köyleri basılarak 30 kadar Müslüman öldürülmüştür.²⁵

II. İnönü Savaşı sırasında da Yunan birlikleri Türk ordusu karşısında tutunamayarak geri çekilmek zorunda kalınca İnegöl bir kez daha işgale uğrayacak ve Yunan tahribatına maruz kalacaktır. Bilecik Mutasarrıfı Salih Bey’in II. İnönü Savaşı sonrasında Garp Cephesi Komutanlığı’na gönderdiği 24 Nisan 1921 tarihli rapor, İnegöl’ün Rüştüye ve Mamure köylerinde yaşanan insanlık dışı mezalimi bütün boyutlarıyla gözler önüne sermektedir. Raporda Yunanlıların İnegöl’e bağlı Rüştüye ve Mamure köylerini yaktıkları, ayrıca kazada Yunan kuvvetleri tarafından 15 kadınının ırz ve namuslarının ayaklar

²⁴ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:529, G:25, B:25-1.

²⁵ Özcan, Tarih Işığında..., s.117; Bilgin, Milli Mücadele..., s.223.

II. İnönü Muharebesi Sırasında İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

altına alınıp, memeleri kesilerek duvarlara yapıştırıldığı, 70-80 yaşlarında 11 ihtiyarın şehit edildiği, zulümlere sadece yetişkinlerin değil, aynı zamanda çocukların da maruz kaldığı ifade edilmekteydi. Bununla birlikte yapılan zulümlerden dolayı yaralanan erkek, kadın ve çocuk olmak üzere toplam 25 kişinin de tedavi altına alındığı ayrıca bildirilmişti.²⁶ Mutasarrıf Salih Beyin raporundan da anlaşılacağı üzere Yunan kuvvetleri ile Rum ve Ermeni çeteler İnegöl ve çevre köylerinde yaşayan Müslüman halkı yapmış oldukları gasp, yağma ve katliamlarla bıktırmıştı. Şimdi de İnegöl'e bağlı köylerde²⁷ yapılan zulüm, gasp, yağma ve çapul faaliyetlerini istatistiki sayılarla ifade etmeye çalışalım.

Doma Köyü:

Doma köyü, Milli Mücadele yıllarında İnegöl köyleri arasında en fazla tahribata uğrayan yerlerden biridir. Özellikle II. İnönü Muharebesi'nden sonra artan Yunan mezalimini belgelendirmek amacıyla İnegöl ve çevresine gelen Bilecik Tetkik Heyeti, bölgede incelemelerde bulunmuş ve 7 Ağustos 1921'de Garp Cephesi İstihbarat Şube Müdürlüğü'ne bölgedeki tahribatı anlatan bir rapor göndermiştir. Raporda Yunanlılar tarafından İnegöl'e bağlı Doma köyünün tamamen yakıldığı ve bölgede gerçekleştirilen mezalimin çok şiddetli olduğu bildirilmişti. Raporun devamında, Doma köyü ahalisinin tamamının (200 küsur erkek ve kadın) köyde bulunan camiye sokulduğu, sonrasında ise köyün ateşe verildiği veyangın sırasında alevlerin içinden dışarı çıkmaya çalışan köy ahalisinden 150 kadar kişinin de otomatik silahlarla taranarak öldürüldükleri raporda belirtilmişti.²⁸

Rüştiye Köyü:

Milli Mücadele yıllarında Doma köyünden sonra en fazla tahribata uğrayan bir diğer köy ise Rüştiye'dir. II. İnönü savaşı sırasında Yunan kuvvetleri tarafından tamamen yakılarak köy ahalisine çeşitli zulüm ve

ATASE Arşv. İSH. Kol. K: 661, G: 63, B: 63-1; Ali Sarıkoyuncu, (2009), *Milli Mücadelede Söğüt ve Çevresi*. Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı Yay., Söğüt, s.159-160; Bilgin, Milli Mücadele..., s.308-309.

²⁷ İnegöl merkezi 1899'da 80 köy bağlıydı. 1915 yılında ise 84 köy bulunmaktaydı. Bu köylerin isimleri için bkz. Halim Demiryürek, (2011), II. Meşrutiyet Döneminde Bilecik, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Sakarya, s.40.

²⁸ ATASE, Arşv. İSH. Kol. K:1240, G:56, B:56-1,2.

işkenceler yapılmıştır. Köyde Yunan askerleri tarafından 1 genç kızın namusu kirletilmiş, 4 kişinin de ırz ve namusuna tasallut olunmuştu. Bunun yanında köyden çeşitli malların gasp edildiği de görülmektedir. Zira Ahalinin 450 lira nakit parasının yanında 41 baş inek ve öküz, 39 baş koyun ve keçi, 7 bargir merkep, 41 adet halı ve kilim, 225 kıyye mahsulat, 4 adet av tüfeğine el konulmuştu.²⁹

Yiğit Köyü:

İlçe merkezine yakınlığı dolayısıyla Yiğit Köyü de Yunan ordularının 6 Eylül 1922 tarihindeki çekilişlerine kadar olan süreçte sürekli olarak tahribat ve işkencelere maruz kalmıştı. Ermeni ve Rum çetelerinin köye sürekli olarak yağma için geldikleri ve halka çeşitli zulüm ve işkencelerde bulunduğu görülmektedir. Son olarak 6 Eylül çekilişi sırasında köye gelen çeteler ahalden para istemiş ve vermeyenleri öldürmüşlerdi. Bu olaylar sırasında köyün muhtarı ve beş köylü öldürülmüştür.³⁰ Öldürülenler arasında; Seyit Ağa oğlu Halil Ağa, Öksüz oğlu İbrahim Ağa, Çakır Ahmet ve Yusuf adlı kişiler bulunmaktadır.³¹

Edebey Köyü:

İnegöl merkezine 6 km uzaklıkta olan Edebey köyü Milli Mücadele yıllarında Yunan tahribatına maruz kalan köylerden biridir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla II. İnönü savaşından sonra Yunan birlikleri köyden 1 adet duvar saati, 1 adet asma lamba, 1 adet yazı masası, 2 adet ciltli resmi varak, 200 adet kâğıt ve zarf, 10 adet koltuk, 2 adet minder ve yastık örtüsü, 6 adet yastık, 3 adet pencere ve kapı perdesi, 12 adet halı, 2 adet dosya ile birlikte 17.530 lira nakit para gasp etmişlerdir.³²

Ruşen Köyü:

Yunanlılar kuvvetlerinin gasp faaliyetlerine maruz kalan İnegöl'ün bir diğer köyü ise Ruşen'dir. Yunanlılar II. İnönü savaşı sırasında köyü işgal etmiş ve köyden 2 adet kordonlu saat, 4 baş inek ve öküz, 15 adet av tüfeği ve tabanca, 500 kıyye tütün, 3 adet araba ve 14.552 lira nakit parayı gasp etmiştir.³³

²⁹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

³⁰ Orhan Hülagü, (2001), *Milli Mücadelede Bursa*, Emre Yayınları, İstanbul, s.267.

³¹ Mümtaz Şükrü Eğilmez, (1981), Hzl. İhsan İLGAR. *Mümtaz Şükrü Eğilmez'in Hatıraları-Milli Mücadele'de Bursa*, Tercüman Yayınları, İstanbul, s.158.

³² ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-2,3,6.

³³ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-3,4,5,6.

II. İnönü Muharebesi Sırasında İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

Hisar? Köyü:³⁴

II. İnönü Muharebesi sırasında Yunan kuvvetlerinin işgaline uğrayan bir diğer yer ise Hisar köyüdür. Savaş sırasında işgale uğrayan bu köyden gasp edilenler raporlara şu şekilde yansımıştır. 70 adet av tüfeği ve tabanca, 2 adet inek ve öküz, 200 tavuk, ördek vs., 500 adet yumurta, 2 adet kordonlu saat. Ayrıca bölgeden gasp edilen nakit para ise 81.670 liradır.³⁵

Balat Köyü:

Balat köyünden 20 baş İnek ve öküz, 40 baş koyun ve keçi, 3 bargir merkep, 150 adet tavuk, ördek vs., 600 adet yumurta, 15 adet av tüfeği ve tabanca, 3 kordonlu saat ve 6.210 kuruş nakit para gasp edilmiştir.³⁶

Kurşunlu Köyü:

Kurşunlu köyü Kurtuluş Savaşı yıllarında en fazla Yunan gaspına uğrayan bölgelerden biridir. Yunan kuvvetleri bölgeden 520 kıyye tütün, 150 kıyye saman ve ot, 70 kıyye mahsulat, 400 adet tavuk, ördek vs., 1.000 adet yumurta, 1 bargir merkep, 3 adet kordonlu saat almıştır. Ayrıca 502.570 kuruş nakit para da gasp edilmiştir.³⁷

Eymir Köyü:

Yunanlılar tarafından Eymir köyünden 45 baş inek ve öküz, 13 baş koyun ve keçi, 8 bargir merkep, 170 adet tavuk, ördek vs. ve 83.715 kuruş nakit para alınmıştır.³⁸

Yenice-i Müslim Köyü:

Bu köyde, 15 baş inek ve öküz, 200 adet tavuk, ördek vs. 15 adet av tüfeği ve tabanca 4 adet kordonlu saat ve 156. 630 lira nakit para alınmıştır.³⁹

³⁴ Belge silik olduğu için tam olarak okunamamıştır.

³⁵ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

³⁶ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

³⁷ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

³⁸ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

³⁹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

Kulaca Köyü:

İnegöl'e bağlı köyler arasında en fazla nakit paranın gasp edildiği yer Kulaca köyüdür. Köyden toplam 502.570 lira gasp edildi. Ayrıca köyde gasp edilen nakit para dışında 20 baş inek ve öküz, 10 baş koyun ve keçi, 262 adet tavuk, ördek vs., 18 adet av tüfeği ve tabanca, 4 adet eğer takımı ve 15 adet kordonlu saat bulunmaktadır.⁴⁰

Hamza Bey Köyü:

Yunanlılar tarafından bu köyden 7 av tüfeği, 6 kıyye mahsulat ve 2 kordonlu saat alınmıştır.⁴¹

Fireli Köyü:

Fireli köyünde 110 adet av tüfeği ve tabanca, 150 adet tavuk, ördek vs., 500 kıyye saman ve ot, 50 kıyye mahsulat ve 2 kordonlu saat gasp edilmiştir.⁴²

Hamamlı Köyü:

Yunanlılar tarafından bu köyden 1 adet araba, 2 baş inek ve öküz, 25 baş koyun ve keçi, 12 av tüfeği ve tabanca ve 1 adet kordonlu saat alınmıştır. Ayrıca köyden gasp edilen nakit para ise 800 liradır.⁴³

Hasanpaşa Köyü:

Milli Mücadele yıllarında Yunan kuvvetlerinin gaspına uğrayan yerlerden bir diğer köy ise Hasanpaşa köyüdür. Köyden 35 baş inek ve öküz, 122 baş koyun ve keçi, 8 bargir merkep, 228 tavuk ve ördek vs. ve 962 adet yumurta alınmıştır. Ayrıca köyden hayvan dışında 400 kıyye saman ve ot, 65 kıyye mahsulat, 12 kıyye yağ ve yoğurt, 27 adet av tüfeği ve tabanca ve 3 adet kordonlu saat gasp edilmiştir.⁴⁴

Hamidabat Köyü:

Bu köyden 2 baş inek ve öküz, 100 adet tavuk ve ördek vs., 1.000 adet yumurta, 300 kıyye saman, 160 kıyye mahsulat, 6 kıyye yağ ve yoğurt ve 75 adet av tüfeği alınmıştır. Ayrıca köyden gasp edilen nakit para ise 7.320 liradır.⁴⁵

⁴⁰ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

⁴¹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4.

⁴² ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-5,6.

⁴³ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

⁴⁴ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5.

⁴⁵ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

II. İnönü Muharebesi Sırasında İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

Sülüklügöl Köyü:

Sülüklügöl köyünden gasp edilen arasında 4 baş inek ve öküz, 5 bargir merkep, 62 adet tavuk ve ördek vs., 307 yumurta, 1 eğer takımı, 3 adet araba, 12 adet ev tüfeği ve tabanca, 6 adet kordonlu saat, 28 kıyye mahsulat ve 139.610 lira nakit para bulunmaktadır.⁴⁶

Kozluca (Otuzluca) Köyü:

Yunanlılar tarafından köyden 21 baş inek ve öküz, 115 baş koyun ve keçi, 160 kıyye mahsulat ve 3.000 lira nakit para alınmıştır.⁴⁷

Nahife Köyü:

İnegöl'e bağlı köyünden ise 15 baş inek ve öküz, 60 baş koyun ve keçi, 300 adet tavuk, ördek vs., 375 kıyye tütün, 25 kıyye mahsulat, 25 av tüfeği ve tabanca ile 7 adet kordonlu saat gasp edilmiştir.⁴⁸

Asiviran (Issiviran) Köyü:

Bu köyden de 75 baş koyun ve keçiden ziyade 20 kıyye mahsulat alınmıştır. Ayrıca köyden gasp edilen nakit para ise 13.000 liradır.⁴⁹

Şibaliye Köyü:

Yunanlılar Şibaliye köyünden 50.800 lira nakit para gasp etmiştir. Ayrıca Yunan kuvvetleri köyden 3 baş inek ve öküz, 2 baş koyun ve keçi, 30 adet tavuk, ördek vs., 4 kıyye yağ ve yoğurt ve 2 adet kordonlu saat almıştır.⁵⁰

Güney Kestane Köyü:

Diğer köylerde olduğu gibi Güney Kestane de şiddetli bir biçimde Yunan gaspına uğrayan bölgelerdendir. En fazla büyük baş hayvanın alındığı ikinci köydür. Nitekim buradan 99 baş inek ve öküz alınmıştır. Ayrıca köyden 73 baş koyun ve keçi, 9 bargir merkep, 75 adet halı ve kilim, 800 kıyye mahsulat, 2 adet kordonlu saat ve 1 adet av tüfeği veya tabanca gasp edilmiştir. Öte yandan köyde Yunanlılar tarafından 3 genç kıza tecavüz edilmiş ve 6

⁴⁶ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

⁴⁷ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

⁴⁸ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5.

⁴⁹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

⁵⁰ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

kişinin ırz ve namusuna tasallut edilmiştir. Bunun yanında bölgeden 251 lira da nakit para alınmıştır.⁵¹

Osmaniye Köyü:

Osmaniye Köyü de savaş yıllarında gasp faaliyetlerine maruz kaldı. Köyden çeşitli mallar gasp edildi. Bu hayvanlar, 41 baş inek ve öküz, 56 koyun ve keçi, 1 bargir merkep bulunmaktadır. Bunun yanında 433 kıyye mahsulat ve 200 kıyye tütün alındı. Ayrıca köyden diğer alınanlar arasında 8 adet halı ve kilim, 17 adet av tüfeği ve tabanca ve 46.000 lira nakit para bulunmaktadır.⁵²

Aksüngü Köyü:

Milli Mücadele yıllarında Yunan zulmüne maruz kalan köyler arasındadır. Köyde Yunan askerleri tarafından 2 genç kızın ırzına geçilmiş ve 5 kişinin de ırz ve namusuna tasallut olunmuştur. Ayrıca bölgede ciddi manada gasp, yağma ve çapul faaliyetleri yaşanmıştır. İnegöl'e bağlı köyler arasında en fazla hayvanın gasp edildiği yerdir. Bölgeden gasp edilen hayvanlar şunlardır: 131 baş inek ve öküz, 229 baş koyun ve keçi, 29 bargir merkep. Ayrıca bölgeden gasp edilen diğer mallar arasında 176 kıyye mahsulat, 123 adet halı ve kilim, 102 adet bakır kap ve 20 adet av tüfeği bulunmaktadır.⁵³

Çeşmesaz Köyü:

Çeşmesaz köyünde ise 1 baş inek veya öküz, 256 kıyye mahsulat, 700 kıyye saman ve ot, 10 adet halı ve kilim ve 5 adet av tüfeği gasp edilmiştir.⁵⁴

Karacakaya İskân Köyü:

Karacakaya İskân köyü de Milli Mücadele yılların en fazla gaspın yaşandığı bölgelerdendir. Bölgede çeşitli zulümler de yaşanmıştır. Köyde 3 kişinin ırz ve namusuna tasallut olunmuştur. Ayrıca bölgede bir kısım mallar gasp edilmiştir. Bu hayvanlar arasında 53 baş inek ve öküz, 72 baş koyun ve keçi, 11 bargir merkep bulunmaktadır. Gasp edilen diğer mallar ise 557 kıyye mahsulat, 62 adet bakır kap, 23 adet halı ve kilim, 9 adet av tüfeği ve tabanca ve 3 adet kordonlu saat bulunmaktadır. Ayrıca bölgeden 16. 500 nakit para da gasp edilmiştir.⁵⁵

⁵¹ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

⁵² ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

⁵³ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

⁵⁴ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5.

⁵⁵ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,5,6.

II. İnönü Muharebesi Sırasında İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

Tekedere Köyü:

Tekedere köyünden ise 12 baş inek ve öküz, 12 baş koyun ve keçi, 3 bargir merkep, 60 kıyye mahsulat, 18 adet halı ve kilim, 12 adet bakır kap, 9 av tüfeği ve tabanca ve 7 adet kordonlu saat gasp edilmiştir. Ayrıca bölgeden gasp edilen nakit para da 46.700 liradır.⁵⁶

Milli Mücadele yıllarında İnegöl'e bağlı diğer bölgelerde gasp faaliyetlerine maruz kalmıştır. Ayrıca Beklit köyünden 500 kıyye saman ve ot ile 25.000 nakit para; Süpürdü köyünden 1 adet koyun veya keçi, 1 adet bargir merkep, 2 adet av tüfeği ve tabanca ve 2 adet kordonlu saat; Kayalık⁵⁷ Köyünden 33 baş koyun ve keçi ile 62.375 lira nakit para; Ali Bey köyünden 300 adet yumurta ve 23.672 lira nakit para alındığı bildirilmiştir.⁵⁸

SONUÇ

Yunan ordusunun 22 Haziran 1920 tarihinde başlatmış olduğu saldırı neticesinde Bursa'ya kadar olan kıyı sahası 8 Temmuz tarihi itibarıyla Yunan kuvvetlerinin denetimine geçmiştir. Bu tarihte Bursa'da bulunan düzensiz Türk birlikleri ise Yunan ordusu karşısında tutunamayacağını anlayınca daha fazla kayıp vermemek için Bozüyük istikametine kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır. Elbetteki coğrafyanın savunmasız kalması İnegöl ve çevresinde de büyük endişeye sebep olmuştur. Hatta Bursa ve İnegöl'deki halkın önemli bir kısmı, daha güvenli bir bölge olan Bilecik-Eskişehir-Ankara istikametine doğru hicrete başlamıştır. Milli Mücadele yıllarında hem Yunan birlikleri hem de Türk Düzenli Ordusu için İnegöl, son derece stratejik bir öneme sahiptir. Zira bahse konu olan tarihte Bursa istikametinden Ankara'ya ulaşım noktasında en hızlı ve önemli geçiş yolları İnegöl üzerinden sağlanabilmektedir. Bölgenin bu özelliği her iki tarafında coğrafyayı elinde tutmak için büyük çaba göstermesine neden olmuştur. Yaşanan bu mücadeleler ise tahribatın boyutunu artırmıştır. Özellikle II. İnönü Muharebesi sırasında Yunan ordusu ile bölgedeki Ermeni ve Rum çetelerin yapmış oldukları tahribat Türk birliklerinin tutmuş olduğu raporlara yansımıştır. Tutulan raporlarda İnegöl ve çevresinde bulunan hemen hemen bütün köy ve kasabaların bu tahribattan fazlasıyla etkilendiği görülmektedir.

⁵⁶ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-4,6.

⁵⁷ Belge silik olduğundan tam olarak okunamadı.

⁵⁸ ATASE Arşv. İSH. Kol. K:725, G:148, B:148-3,4,5,6.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

ATASE, İSH, K:529, G:25, B:25-1.

ATASE, İSH, K:585, G:13, B:13-1.

ATASE, İSH, K:661, G:63, B:63-1.

ATASE, İSH, K:661, G:42, B:42-4.

ATASE, İSH, K:681, G:94, B:94-1.

ATASE, İSH, K:725, G:128, B:128-3.

ATASE, İSH, K:725, G:128, B:128-4.

ATASE, İSH, K:725, G:148, B:148-2.

ATASE, İSH, K:725, G:148, B:148-3.

ATASE, İSH, K:725, G:148, B:148-4.

ATASE, İSH, K:725, G:148, B:148-5.

ATASE, İSH, K:725, G:148, B:148-6.

ATASE, İSH, K:1240, G:56, B:56-1.

ATASE, İSH, K:1240, G:56, B:56-2.

BOA. İ.ŞD, 76/4504.

Hüdavendigâr Vilayet Salnamesi, Hicri 1324.

Kitap - Makaleler

Bilgin, Taner (2015), *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yay., Bilecik.

Demiryürek, Halim (2015), *Ertuğrul Sancağı (1900-1918)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yay. Bilecik.

Demiryürek, Halim (2011), *II. Meşrutiyet Döneminde Bilecik*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya.

II. İnönü Muharebesi Sırasında
İnegöl Ve Çevresinde Yaşanan Yunan Tahribatı

Eğilmez, Mümtaz Şükrü (1981), Hzl. İhsan ILGAR. *Mümtaz Şükrü Eğilmez'in Hatıraları-Milli Mücadele'de Bursa*, Tercüman Yayınları, İstanbul.

Hülagü, Orhan (2001), *Milli Mücadelede Bursa*, Emre Yayınları, İstanbul.

Özcan, Murat (2005), *Tarih Işığında Yunan Mezalimi*. IQ Yayınları, İstanbul.

Polat, Hasan Ali (2008), Milli Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren Müfrezeler, Milis Kuvvetleri ve Çeteler (1918-1922), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Sarihan, Zeki (1993), *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, TTK Yayınları, Ankara.

Sarikoyuncu, Ali (2009), *Milli Mücadelede Söğüt ve Çevresi*, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı Yay., Söğüt.

Selvi, Haluk (2007), *İşgal ve Protesto İzmir'in İşgali ile İlgili Protesto Telgrafları (15 Mayıs 1919 – 30 Temmuz 1919)*, Değişim Yay, İstanbul,

Tuğlacı, Pars (1985), *Osmanlı Şehirleri*. Milliyet Yay., İstanbul.

Turan, Mustafa (1999), *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara.

Yetik, Ümit (2017), Milli Mücadele Döneminde İnegöl (1918-1923), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik.